

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра філософії та міжнародної комунікації

ЗАТВЕРДЖЕНО

Юридичний факультет

“18” червня 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ФІЛОСОФІЯ

Галузь знань D Бізнес, адміністрування та право

Спеціальність D8 «Право»

Освітня програма «Право»

Юридичний факультет

Розробник: доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації,
кандидат філософських наук, доцент, Олена ЛАУТА

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни Філософія. Навчальна дисципліна «Філософія» є обов'язковою компонентою ОПП з циклу загальної підготовки студентів спеціальності «Право». Філософія являється світоглядом вищого теоретичного рівня, відображає сутнісні характеристики буття людини, соціуму і природи та основні форми їхньої взаємодії. У представленому курсі реалізується раціональне поєднання загальноосвітнього та професійного навчання здобувачів вищої освіти, максимальне наближення навчального матеріалу до специфіки юридичної діяльності. Вивчення філософії підвищує загальний інтелектуальний рівень студентів, засвоєння філософських знань сприяє гуманізації суспільства, формуючи якісно вищий рівень взаємовідносин між людиною та світом, що спирається на критичне, творче та самостійне мислення. Предметом вивчення навчальної дисципліни «Філософія» є співвідношення «людина-світ», сутність та найзагальніші підстави світу, можливості та межі пізнання. Основними завданнями вивчення дисципліни «Філософія» є: ознайомлення здобувачів вищої освіти з досягненнями світової та вітчизняної філософської думки, філософською термінологією; розширення кола знань про людину, природу, суспільство, культуру, цивілізацію, види та історичні типи світогляду, свідомість та її структуру; ознайомлення з основами теорії пізнання, колом проблем філософської аксіології та антропології; закріплення навичок аналітичного мислення, розвиток вміння висловлювати та аргументувати власні думки, міркувати послідовно та логічно правильно, вести діалог і полеміку; світоглядна підготовка, яка передбачає не лише передачу знань, але й формування філософського світосприйняття, гуманістичних ціннісних настанов та орієнтацій, ідеалів добра та справедливості, а також національної самосвідомості. Дисципліна складається з трьох змістових модулів: «Історія світової філософії», «Онтологія. Гносеологія», «Філософія людини».

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>(бакалавр)</i>	
Спеціальність	<i>D8 «Право»</i>	
Освітня програма	<i>«Право»</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість змістових модулів	3	
Форма контролю	<i>екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та очної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	2	2
Семестр	4	1,2
Лекційні заняття	<i>15 год.</i>	<i>6 год.</i>
Практичні, семінарські заняття	<i>15 год.</i>	<i>2 год.</i>
Самостійна робота	<i>60 год.</i>	<i>110 год.</i>
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	<i>2 год.</i>	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Філософія»: сформувати у студентів-правників цілісного світогляду, комплексного уявлення про основні філософські концепції, методи та категорії, розвинути здатність до критичного та аналітичного мислення, рефлексії, етичної оцінки професійної діяльності. Здатності осмислювати соціально-правову реальність у контексті філософських ідей та концепцій; вироблення навичок аргументованого обґрунтування правових позицій, моральної та професійної відповідальності в діяльності юриста.

Навчити студентів застосовувати філософські підходи до аналізу соціальних, культурних і духовних аспектів діяльності людства, характеризувати ключові філософські концепції людини, суспільства, держави, права та справедливості, розуміти місце та роль філософії у формуванні правової культури юриста. Формувати гуманістичний світогляд, стійку життєву позицію для забезпечення гармонійного розвитку особистості майбутнього юриста, сприяти вихованню відповідальності, толерантності та правосвідомості.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні,

культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

ПРН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	тижні	усього	у тому числі			у тому числі			
			л	сем	с. р.	усього	л	сем	с. р.
Модуль 1. Історія світової філософії									

Тема 1. Сутність філософії. Сучасне світорозуміння як основа життєвої активності. Філософія Давнього світу Греція, Індія та Китай	1	4	2	2		12	2		12
Тема 2. Середньовіччя, Ренесанс та філософські пошуки Модерну	4	4	2	2					12
Тема 3. Некласична філософія XIX-XXI ст. Феномен національної філософії	6	4	2	2					12
Разом за модулем 1	32		6	6	20				36
Модуль 2. <i>Онтологія. Гносеологія</i>									
Тема 4. Онтологія – філософське вчення про буття. Свідомість як фундаментальна категорія онтології	8	5	3	2					12
Тема 5. Гносеологія – вчення про пізнання. Пізнавальна активність людини.	10	4	2	2					12
Разом за модулем 2	29		5	4	20				24
Модуль 3. <i>Філософія людини</i>									
Тема 6. Соціальна філософія. Філософська антропологія та філософія культури. Аксиологія: цінність буття та стратегії майбутнього	12	4	2	2					10
Тема 7. Етика як філософське вчення про мораль. Мораль в діяльності юриста. Філософські проблеми права	14	5	2	3					20
Разом за модулем 3	29		4	5	20				30
Усього годин	90		15	15	60	90	2		88

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.1	Філософія як наука і світогляд. Філософія в професійній діяльності юристів	1
1.2	Філософія Стародавнього світу. Греція, Індія та Китай	1
2.1	Філософія Середньовіччя та Відродження	1
2.2	Філософські пошуки Модерну	1
3.1	Історія філософської думки: Філософія XIX-XX століть. Некласична філософія	1
3.2.	Українська філософія	1
4.	Філософське розуміння світу, проблема буття. Свідомість як фундаментальна категорія філософії.	2
5.	Пізнавальна активність людини. Наукове пізнання	2
6.1.	Соціальна філософія: основні підходи до розуміння суспільства	1
6.2.	Філософська антропологія та філософія культури. Аксиологія: цінність буття та стратегії майбутнього	1
7.1.	Етика як філософське вчення про мораль. Мораль в діяльності юриста	1
7.2.	Філософські проблеми права	2

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософська пропедевтика. Філософія Давнього світу	2
2	Середньовіччя, Ренесанс та філософські пошуки Модерну	2
3	Некласична філософія XIX-XX ст. Феномен національної філософії	2
4	Філософське вчення про буття. Свідомість як фундаментальна категорія онтології.	2
5	Гносеологія. Пізнавальна активність людини.	2
6	Соціальна філософія. Ціннісний вимір буття людини. Мораль в діяльності юриста.	2
7	Філософські основи правової діяльності та філософська культура юриста	1

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія як духовний орієнтир особистості. - Філософія як світогляд і метод мислення: відмінність від науки та релігії. - Роль філософії у формуванні моральної та правової культури юриста	4
2	Філософія Давнього світу. Греція, Індія та Китай. - Античні концепції права і справедливості (Сократ, Платон, Арістотель, стоїки). - Ідеї гармонії й закону у східних філософських традиціях (Конфуцій, Лао-цзи, Легізм (Фа-цзя), Будда)	4
3	Філософія Відродження - Гуманізм як новий світогляд: гідність і свобода особистості. - Політико-правові ідеї Н. Макіавеллі та їх значення для юриста.	4
4	Філософія Нового часу та Просвітництва - Природне право і суспільний договір у працях Т.Гоббса, Дж. Локка, Ж.Ж. Руссо. - Ідеї розуму, прогресу й свободи у філософії Просвітництва.	4
5	Німецька класична філософія - Етика і право у філософії І. Канта. - Філософія держави і права Г. Гегеля.	4
6	Некласична філософія XIX-XXI ст. - Концепція надлюдини та критика моралі у Ф. Ніцше. - Екзистенціалізм і свобода особистості (Ж.-П. Сартр, А. Камю). - Філософія права у XX ст.: від позитивізму до герменевтики.	4
7	Українська філософія - Філософські й правові ідеї Києво-Могилянської академії. - Націєтворчі концепти в українській філософії (Г. Сковорода,	4

	М. Драгоманов, І. Франко).	
8	Онтологія. Проблема буття - Категорія буття: матеріальне і духовне, суспільне і правове. - Проблема свободи та необхідності у філософії та праві.	4
9	Питання свідомості у філософії - Свідомість і право: формування правової свідомості. - Несвідоме та його вплив на поведінку людини (З. Фройд, К. Юнг).	4
10	Гносеологія. Пізнавальна активність людини - Проблема істини та її критерії. - Скептицизм і догматизм у правовому пізнанні.	4
11	Наукове пізнання. - Методи наукового пізнання: індукція, дедукція, аналогія у правовій практиці. - Проблема об'єктивності та суб'єктивності у науці та судовому дослідженні.	4
12	Філософське розуміння соціуму - Людина, суспільство і держава: філософсько-правові виміри. - Соціальні інститути та право: філософські інтерпретації.	4
13	Філософська антропологія як вчення про людину - Людина як біосоціальна істота: правовий вимір. - Особистість, свобода, відповідальність у контексті юриспруденції.	4
14	Аксіологія: вчення про цінності. Мораль як ведуча етична категорія - Цінності права: справедливість, свобода, рівність, гідність. - Мораль і право: спільне й відмінне.	4
15	Філософські проблеми права. - Співвідношення природного і позитивного права. - Право і справедливість як центральні категорії філософії права.	4

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- модульне тестування;
- написання есе;
- екзамен;
- презентації та виступи на наукових заходах

7. Методи навчання:

- кейс-метод;
- метод проєктного навчання;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи, мозкового штурму;
- словесний метод (лекція, дискусія, розповідь-пояснення, співбесіда);

- практичний метод: студенти одержують знання й уміння, виконуючи практичні дії на семінарських заняттях;
- наочний метод: джерелом знань є спостережувані предмети, явища, наочні приклади (метод ілюстрацій, метод демонстрацій)

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінюють знання здобувача вищої освіти за 100-бальною шкалою, яку переводить у національну оцінку згідно з чинним «Положенням про екзамени та заліки у НУБіП України».

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Історія світової філософії		
Сем. 1. Філософська пропедевтика. Східна та Західна парадигми філософії	РН 2, 5, 6. Для забезпечення розвитку критичного мислення та здатності аналізувати складні проблеми сучасного глобалізованого світу, формування особистої світоглядної позиції та етичних принципів, необхідних для відповідального життя в суспільстві: знати базові філософські поняття, вміти визначати власний світогляд, аналізувати етапи формування світогляду, аналізувати та розрізняти особливості східної та західної філософії, розрізняти християнську та світську філософію, знати особливості філософії Нового часу, аналізувати історичні тенденції 17-19 ст., розуміти логіку становлення та розвитку наукового знання, використовувати набуті знання для аналізу причин помилок у пізнанні, аналізувати внесок німецьких класиків для розвитку науки та філософії, знати особливості та школи некласичної філософії, знати етапи формування та представників української філософії, застосовувати набуті знання для з'ясування місця укр. філософії у світовій філософії.	10
Тест 1.		10
Сем. 2. Філософія Середньовіччя та Ренесансу. Філософські пошуки Модерну		10
Тест 2.		10
Сем. 3. Некласична філософія XIX-XX ст. Феномен національної філософії		10
Тест 3.		10
С. р. № 1. Українська філософія як органічна складова української духовної культури.	10	
Модульна контрольна робота 1.		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Онтологія. Гносеологія		
Сем. 4. Філософське вчення про буття. Свідомість як фундаментальна категорія онтології.	РН 1, 4, 5, 21. Для формування основ наукового світогляду студентів, розуміння природи знання, меж пізнання та критеріїв істинності, розвитку абстрактного мислення, здатності до концептуального аналізу та формування методологічних основ для професійної зайнятості: знати основні поняття філософського вчення про буття, розуміти зміст сучасних онтологічних проблем, розрізняти проблеми буття світу та людини, аналізувати структуру психіки та свідомості людини, розуміти логіку процесу формування людської свідомості та самосвідомості	15
Тест 4.		10
Сем. 5. Гносеологія. Пізнавальна активність людини		15
Тест 5		10
С. р. № 2 Буття як засіб фіксування та відображення проблеми людського існування.		20

	особистості, аналізувати форми чуттєвого та раціонального пізнання, розуміти специфіку пізнавальних процесів.	
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Модуль 3. Філософія людини		
Сем. 6. Соціальна філософія. Ціннісний вимір буття людини. Мораль в діяльності юриста	РН 1, 4, 5, 21. Для оволодіння філософськими інструментами осмислення власного місця у світі та розуміння фундаментальних питань існування, пошуку сенсу життя та розуміння свого призначення, сприянню інтелектуальному зростанню та формуванню зрілої особистості: вміти визначати місце філософії спорту у системі філософії та «спортивної науки» і дати уявлення про філософію спорту як галузь філософського знання, її специфіку та місце у загальній структурі філософії, розуміти проблеми виникнення і суті фізичної культури і спорту у сучасній філософській теорії, розуміти етичні проблеми, які існують у спорті, аналізувати зміни, що відбуваються у спорті та спортивній діяльності, детерміновані сучасною соціокультурною ситуацією, вміти формулювати проблеми суспільного буття, аналізувати причини соціальних явищ, застосовувати набуті знання для власної соціалізації та підвищення соціальної успішності, вміти описати основні філософські підходи до сутності людини, вміти визначати підстави та походження моралі, аналізувати сучасні аксіологічні проблеми, озуміти цінність буття у цілому та буття людини зокрема, застосовувати знання сучасних аксіологічних цінностей у власному житті.	15
Тест 6		10
Сем. 7. Філософські основи правової діяльності та філософська культура юриста		15
Тест 7		10
С. р. 3. Проблема людини в соціокультурному середовищі		20
Модульна контрольна робота 3.		30
Всього за модулем 3		100
Навчальна робота	(M1 + M2+M3)/3*0,7 ≤ 70	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	(Навчальна робота + екзамен) ≤ 100	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних

дедлайнів та перескладання	причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3914>
  - конспекти лекцій та їх презентації (в електронном у вигляді)
  - підручники, навчальні посібники:
1. Гейко С.М., Горбатюк Т.В., Лаута О.Д. та ін. Людина, суспільство, держава у філософському дискурсі: історія та сучасність : монографія. К.: «Міленіум», 2020. 378 с.
  2. Савицька І.М., Культенко В.П., Лаута О.Д., та ін. Проблеми і перспективи сучасного мегасуспільства в контексті гуманітарного дискурсу. Колективна монографія – К., 2020. -209 с.
  3. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. К.: Знання України, 2022. 580 с.
  4. Історія філософії. Античність та Середньовіччя. За ред. Умберто Еко та Рікардо Федрігі. Харків: Фоліо, 2021.
  5. Причепій Є. М. Філософія : посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академвидав, 2021. - 575 с.
  6. Філософія. Бичко І., Табачковський В., Бичко А., Ярошовець В. К.: Либідь, 2022.
  7. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник. Під редакцією В.Л. Петрушенка. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. 506 с.
  8. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія. Вид-во Дух і літера, 2023.
    - методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти;
  1. Методичні настанови з вивчення курсу «Філософія» для студентів ОС «Бакалавр» юридичного факультету НУБіП України спеціальності D8 «Право» / О.Д. Лаута. – К.: Вид-во НУБіП, 2026. – 155 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Лаута О.Д. Глобалізація як соціально-філософська проблема. Суспільні науки: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі : матеріали міжн. науково-практичної конференції, м. Одеса, 2020. С. 50-54.
2. Предмет і проблематика філософії / за заг. ред М.А.Скринника, З.Е.Скринник. Львів, 2021. С. 336-338.
3. Лаута О.Д. Руйнація національної ідентичності українського народу з боку росії: філософський вимір: Збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. «Відносини

між Україною і НАТО на сучасному етапі: досягнення та виклики. Київ, 2 червня 2022. С. 209-211.

4. Лаута О.Д. Маніпулятивний вплив засобів масової комунікації на розвиток культури спілкування // *Духовний код української ідентичності у вимірі міжкультурної комунікації (до 300-річчя від дня народження Г. С. Сковороди) зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф., Київ, 10 - 11 листопада 2022 р. – К., 2022. – 396 с.*
5. Лаута О.Д. Національна ідентичність – ґрунт на якому базується сучасне та виростає майбутнє // *Національна українська ідентичність очима молодих науковців. Науково-практичний семінар: зб. наук. праць (за матеріалами науково-практичного семінару), Київ, 9 травня 2024 р.). – К., 2024.*
6. *Цінності в житті людини і суспільства / Філософія/ За ред. Надольного І. Ф. – К., 2020. – С. 449-463.*
7. Кулик О. Становлення новітньої вітчизняної філософії спорту: євроінтеграційний контекст / О. Кулик // *Вища школа. – 2023. – № 4. – С. 48-56.*